

Barneverntjenestens problemfragmentering i lys av kompleksitetsteori:

En lineær problemløsningsstrategi innenfor et ikke-lineært system?

Problem Fragmentation in Child Welfare Services in Light of Complexity Theory:

A Linear Problem-Solving Strategy in a Non-Linear System?

Elizabeth Langsrud

Ph.d.-kandidat i Barn- og unges deltakelse og kompetanseutvikling (HiNN), Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim

elizabeth.langsrud@ntnu.no

Willy Lichtwarck

Professor, Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim

willy.lichtwarck@ntnu.no

Halvor Fauske

Professor, Institutt for sosialvitenskap og veiledning, Høgskolen i Innlandet, Lillehammer

halvor.fauske@inn.no

Sammendrag

Artikkelen tar utgangspunkt i barnevernsarbeideres beskrivelser av håndtering av uforutsigbarhet i forbindelse med problemløsning. I forsøk på å kontrollere slik uforutsigbarhet delte barnevernsarbeiderne inn familiens problemer i fragmenterte *biter* – i tråd med en rasjonell og lineær problemløsningsmodell. Problemfragmenteringen syntes imidlertid ikke å redusere uforutsigbarheten som materialiserte seg gjennom fremveksten av nye og uventede problemer. Artikkelen stiller spørsmål om opplevelsen av uforutsigbarhet er en følge av at barneverntjenesten som system er uforutsigbart, og om kompleksitetsteori derfor kan utgjøre en nyttig alternativ tankeramme ved barnevernsarbeidernes problemløsning. Denne problemstillingen utypes ved at artikkelen belyser de mest sentrale egenskapene ved begrepet *kompleksitet* og *komplekse adaptive systemer*, for dernest å diskutere hvordan barneverntjenestens sosiale prosesser – i lys av disse egenskapene – kan forstås som et komplekst adaptivt system.

Nøkkelord

Uforutsigbarhet, selvorganisering, fremvoksende problemer, komplekse adaptive systemer

Abstract

This paper is based on child welfare workers' descriptions managing the unpredictability that materialises through the continuous emergence of new and unexpected problems. In an attempt to control such unpredictability, the child welfare workers were fragmenting the needs of the family. Each fragment was treated separately in line with a rational and linear problem-solving model. However, the problem fragmentation strategy did not seem to reduce unpredictability. This paper investigates the extent to which the experience of unpredictability can be explained by systemic unpredictability in child welfare services. Also, it investigates the potential advantages of applying complexity theory as an alternative theoretical framework for problem-solving. The authors approach the topic by highlighting the central characteristics of the term complexity and complex adaptive systems. In light of these characteristics, it is a discussion of how the social processes of child welfare services can be understood as a complex adaptive system.

Keyword

unpredictability, self-organization, emergence, complex adaptive system

Introduksjon

Et stadig etterlengtet mål hos profesjonsutøvere er det å være sikker – enten i form av å besitte optimal kunnskap eller befinne seg i en mental tilstand uten usikkerhet (Sturmberg & Martin, 2013). Dette målet kunne vært innenfor rekkevidde såfremt årsaks- og virkningsforhold som gjaldt mennesker, var enkle og forutsigbare – med andre ord at resultatet lot seg styre fordi man ut fra erfaring visste hva som virket (Wilkinson, Kupers & Mangalagui, 2013). I kontrast til et slikt mål har fag- og forskningslitteraturen innen barnevernsfeltet fremhevet at antakelser om hva som påvirker hvordan et barn har det og utvikler seg, er beheftet med uforutsigbarhet. Slik uforutsigbarhet relateres bl.a. til at mange av de problemene som barneverntjenesten¹ er satt til å løse, er komplekse (Stevens & Hassett, 2007; Munro, Cartwright, Hardie & Montushi, 2016). Kompleksiteten knyttes til ulike sider ved beslutningsarbeidet som for eksempel håndtering av et stort tilfang av opplysninger som profesjonsutøveren forventes å ta stilling til (Helm, 2011), til barnevernsarbeidernes anvendelse av åpne, lagdelte og innbyrdes avhengige regler (Svendsen, 2015) og til arbeidet med familiens mangefasettede problemer (Gümüscü, Nygren & Khoo, 2018).

Ord som kompleks og kompleksitet brukes imidlertid i flere ulike betydninger (Mitchell, 2009). På barnevernsfeltet er tendensen i fag- og forskningslitteraturen – med noen få unntak – å vise til kompleksitetsteori på et metaforisk plan.² Når eksempelvis Christiansen og Kojan (2016) refererer til forskjellige former for kompleksitet i barnevernet, herunder systemrelatert kompleksitet, foretar de ingen nærmere analyse eller drøfting av dette i lys av kompleksitetsteori. Kompleksitet synes med andre ord i faglitteraturen å ha blitt en slags beleilig metafor for det som oppleves som vanskelig (Jansen, 2017). Videre underbygges inntrykket av kompleksitet i en overført betydning av at de juridiske og faglige rammene for beslutningsprosessen *i praksis* er lineære i sin utforming.³ Tenkningen synes å være at barn og familier vil få *rett hjelp til rett tid*, såfremt barneverntjenestens arbeid reguleres i lineære problemløsningsfaser og tjenesten tilføres nok kompetanse.⁴ Det har også vært en fremvoksende tro på at nye teknologiformer – i form av mer standardisering – vil bidra til mer effektive tjenester (Gillingham, 2011). Det etableres dermed en oppfatning om at barneverntjenesten er et system som kan styres, bl.a. gjennom økt rettsliggjøring, kompetansehevingsprogram, standardiserte maler og sjekklister for arbeidet – uten at det foreligger kunnskap om hvorvidt slike styringstiltak *faktisk* evner å påvirke barneverntjenestens utvikling i ønsket retning.

Håndtering av uforutsigbarhet i forbindelse med problemløsning var et sentralt tema i studien som ligger til grunn for artikkelen. Barnevernsarbeiderne forsøkte å kontrollere uforutsigbarheten ved å dele inn familiens problemer i fragmenterte «biter». Slike forutsetninger om forutsigbarhet og kontroll virker å være innebygd i barneverntjenestens retningslinjer⁵ og praksisveiledning⁶ med utgangspunkt i en rasjonell og lineær problemløsningsmodell. Problemfragmenteringen syntes imidlertid ikke å redusere uforutsigbarheten i barneverntjenesten som materialiserte seg gjennom en kontinuerlig fremvekst av nye og uventede problemer. Det kan dermed etter vår oppfatning være hensiktsmessig å stille spørsmål om hvorvidt barneverntjenesten *som system* er uforutsigbart.⁷ For til tross for at

1. «Barneverntjenesten» refererer til den kommunale barneverntjenesten, jf. barnevernloven § 2-1.
2. Tilsvarende er påpekt innen engelskspråklig forskningslitteratur, se Hood (2014) samt Sanger og Giddings (2012).
3. Se f.eks. barnevernloven, NOU 2016: 16 samt Christiansen og Kojan (2016).
4. Se NOU 2009: 8, NOU 2012: 5, NOU 2016: 16, Barne- likestillings- og Inkluderingsdepartementet (2013), Barne- og likestillingsdepartementet (2017).
5. Se Barne- og likestillingsdepartementet (2016).
6. Se Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2017).
7. Problemstillingen er berørt av bl.a. Munro (2018), som hevder at barneverntjenesten kan forstås som et kompleks adaptivt system.

kompleksitet er gjort til et tema innenfor barnevernsfeltet både internasjonalt og i Norge, har kompleksitet i form av å forstå barneverntjenesten som system⁸ ikke tidligere vært gjort gjenstand for analyse eller diskusjon innenfor en norsk kontekst. Artikkelen problemstilling omhandler derfor *på hvilken måte kompleksitetsteori kan utgjøre et alternativt teoretisk rammeverk for den kommunale barneverntjenesten ved håndtering av uforutsigbarhet*. Problemstillingen utypes gjennom at vi belyser de mest sentrale egenskapene ved begrepet «kompleksitet» og «komplekse adaptive systemer», for dernest å diskutere hvordan barneverntjenestens sosiale prosesser kan forstås i lys av sentrale egenskaper ved slike systemer.

Kompleksitetsteori

Hva er kompleksitet?

Rent leksikalsk har ordet *kompleksitet* sin opprinnelse fra det latinske ordet *complexus*, hvor forstavelsen *com* betyr sammen og *plectere* viser til flette (Mitchell, 2009; Sturmberg & Martin, 2013). Ordene er dermed beskrivende for kjernen i det komplekse: et slags «flettverk» av deler som det er vanskelig å skille fra hverandre. I forskningslitteraturen benevnes dette som at delproblemene er «sammenvevd», se Fauske, Kvaran og Lichtwarck (2017). Slike «sammenvevinger» omtales noen ganger som *paradokser* fordi man ikke er i stand til å skille de selvmotsigende delene fra hverandre eller redusere disse til konkrete valgalternativer (Aasen & Amundsen, 2011). Kompliserte forhold kan, i likhet med komplekse, oppleves som vanskelig. Det som skiller det komplekse fra det kompliserte, er at selv om sistnevnte er satt sammen av mange deler, følger interaksjonen mellom delene kjente vitenskapelige eller mekaniske lover og regler – som innebærer at man kan forstå mer av systemet ved å redusere helheten i enkeltdeler. En illustrasjon som ofte benyttes på noe komplisert, er et fly som står på bakken (Cilliers, 2013). I komplekse systemer, derimot, finnes det ikke slike lovmes-sige sammenhenger mellom delene. Dette medfører at man i stedet taper informasjon ved å redusere helheten til deler. Et typisk eksempel på et komplekst system er en familie (ibid.).

Kompleksitetsteori kan ses på som et metaperspektiv som driver veksler på ulike teorier fra flere fagdisipliner. Det er derfor mulig å forstå kompleksitet på mer enn én måte (Johannessen, 2002; Stevens & Cox, 2008). Nordahl, Ilstad og Siebler (2011) lar kompleksitet referere til mengder informasjon som et valg involverer. Andre, som Devaney og Spratt (2009), forstår kompleksitet som et bilde på mange variabler som interagerer. Axelrod og Cohen (2001) knytter på sin side kompleksitet til usikkerheten ved å nå ett bestemt resultat. Perspektivet har vokst frem gjennom bl.a. *kaoteori* samt teorier om *dissipative strukturer* og *komplekse adaptive systemer* (Stacey, 2008; Aasen & Amundsen, 2011). Sentralt i kompleksitetsteorien står også det relasjonelle perspektivet, fra bl.a. Mead og Elias, om at resultatet av interaksjon mellom mennesker er uforutsigbart (Stacey, 2008). Til tross for at det ikke eksisterer en entydig universell definisjon av substansen i det komplekse, finner man likevel igjen visse karakteristiske egenskaper på tvers av de ulike tilnærmingene (Wilkinson mfl., 2013). Én sentral fellesnevner er at den dynamiske interaksjonen tilskrives systemets ikke-lineære egenskaper (Aasen & Amundsen, 2011).

8. Innen medisiner har Lichtwarck (2019) argumentert for at sykehjemmene representerer komplekse adaptive systemer ved å vise hvordan sentrale kjennetegn ved slike systemer kommer til uttrykk i den institusjonelle praksis.

Hvorfor anlegge et kompleksitetsperspektiv på barneverntjenesten?

Innenfor tradisjonell systemteori skiller man mellom organisasjonens innside og utside (Stacey, 2008), hvor endringer i organisasjonen hovedsakelig tilskrives det som er på utsiden, og i mindre grad det som foregår på innsiden. Perspektivet innebærer et syn på at organisasjoner, som barneverntjenesten, kan styres utenfra henimot et konkret og ønsket resultat. En slik tenkning legger til grunn at det eksisterer klare lineære årsakssammenhenger. Antonsen (2019, s. 140) peker på at den tradisjonelle systemteorien er opptatt av «(...) formelle strukturer, rasjonalitet og standardisering». Det er et slikt systemperspektiv som synes å anlegges på barneverntjenesten når organisasjonen beskrives som et system som løser sine oppgaver ut fra en lineær problemløsningsmodell, er strukturert i ulike faser samt i økende grad er standardisert gjennom utstrakt bruk av maler.⁹ For å forstå barneverntjenesten som system kan vi imidlertid ikke studere tjenesten gjennom barnevernsarbeiderne isolert – vi må også ta i betraktning samspillet barnevernsarbeiderne seg imellom, med familier og med samarbeidspartnere. Siden enkeltkomponentene basert på den tradisjonelle systemteorien som oftest studeres isolert, er denne i liten grad egnet til å forklare egenskaper ved individenes samspill og interaksjon (Sturmberg & Martin, 2013). Kompleksitetsteorien, derimot, anlegger et perspektiv på organisasjoner hvor de betraktes som dynamiske enheter i kontinuerlig endring (Stacey 2008; Sturmberg & Martin, 2013; Aasen & Amundsen, 2011). Kompleksitetsteoriens relevans i denne sammenheng bunner i dens forankring i *komplekse adaptive systemer* fordi perspektivet er, i større grad enn den tradisjonelle systemforståelsen, egnet til å fange dynamikken i samspillet mellom individene i organisasjonen (Aasen & Amundsen, 2011) – som interaksjoner i barneverntjenesten.

Hva kjennetegner et komplekst adaptivt system?

Et *komplekst adaptivt system* er definert til å være «et 'hele' som består av mange deler som samvirker på komplekse måter» (Simon, 1996 referert i Aasen & Amundsen, 2011, s. 275). Slike systemer har noen karakteristiske egenskaper (Antonsen, 2019). Én sentral egenskap er systemets preg av å være *ikke-lineært* (Stacey, 2008). Ikke-lineariteten følger av at det er atskillige faktorer som løpende påvirker input, hvorav mange er uforutsigbare. Dermed endres output fra gang til gang, selv der input i utgangspunktet var den samme. Et vesentlig poeng er at like handlinger kan føre til forskjellig resultat, og at effekten ikke lar seg predikere (Aasen & Amundsen, 2011). Systemets ikke-linearitet innebærer at det selv er i stand til å danne nye *fremvoksende problemer* (ibid.). På grunn av at fremveksten ikke skjer med forsett – men bare er en del av prosessen – er følgen at det ikke er mulig å forutsi problemene, selv om alle premissene skulle være kjente.

Komplekse adaptive systemer kjennetegnes videre av at de er *selvorganiserende* (Prigogine, 1987; Stacey, 2008). Det innebærer at systemet kontinuerlig forsøker å tilpasse seg indre og ytre påvirkninger – derav omtales systemet som adaptivt. Innenfra systemet foregår tilpasningen ved at en rekke individuelle aktører samspiller og påvirker hverandre på forskjellige nivåer (Stacey, 2008). Det er da *hvordan* individene – med tilhørende nettverk – til enhver tid velger å forholde seg til hverandre som definerer systemet. Årsaken er at det er i selve samspillet at reglene for *hva* som kan sies, og *hvordan* ting gjøres, blir til (Aasen & Amundsen, 2011). Det indre samspillet er *selvrefererende* i den forstand at individet i første omgang forholder seg til sine egne regler når det interagerer med andre. De andre forholder seg til

9. Den kommunale barneverntjenesten defineres gjennom bl.a. lovverk og politiske og faglige rammer. Se f.eks. barnevernloven, forvaltningsloven, Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2017), NOU 2016: 16, Christiansen og Kojan (2016).

svarende til sine regler. Etter hvert foretar individene en nødvendig tilpasning til hverandres regler i interaksjonen. Hva som til syvende og sist blir gjeldende regler, varierer og vil ha sammenheng med individenes påvirkningskraft. Samspillet kan både understøttes og begrenses av ytre påvirkning, men vil derimot ikke kunne kontrolleres eller styres utenfra (ibid.).

I en mer tradisjonell systemforståelse antas reglene for samspillet å bli bestemt på systemnivå. Her legges det til grunn at individnivåets samspill er en konsekvens av kontinuerlig påvirkning fra systemnivået. I komplekse adaptive systemer, derimot, foregår selvorganiseringen innenfra systemet, og resultatet er dermed at det vokser frem et felles samhandlingsmønster for hele systemet. På den ene siden vil dette interndrevne mønsteret påvirke individene. På den annen side er det også fullt mulig for individet å påvirke mønsteret til å endre seg siden de selv er en del av denne interne prosessen. Hvordan dynamikken av de sosiale prosessene foregår – og hva det munner ut i – bestemmes av mengde samhandling og av ulikheter og maktstrukturer mellom individene (ibid.). Og det er her kjernen i kompleksitetsteoriens relevans for barneverntjenesten ligger: at komplekse adaptive systemer styres av systemets indre aktivitet. Systemet er imidlertid også påvirkbar for ytre forhold, men ytre forhold vil ikke være i stand til å kontrollere barneverntjenestens utvikling direkte – bare virke begrensende eller stimulerende. Dette understøttes av rapporter fra tilsyn med barneverntjenesten som kan tyde på at utviklingen i tjenesten ikke nødvendigvis i alle sammenhenger er i tråd med politiske og juridiske styringselementer (se Helsetilsynet, 2012, 2017, 2019; Riksrevisjonen, 2012). Med utgangspunkt i denne kunnskapen diskuterer artikkelen hvordan barneverntjenestens sosiale prosesser kan forstås i lys av sentrale egenskaper ved komplekse adaptive systemer samt på hvilken måte kompleksitetsteori kan utgjøre *et alternativt teoretisk rammeverk* til en lineær problemløsningsmodell ved håndtering av uforutsigbarhet.

Metode

Artikkelen tar utgangspunkt i en studie av barnevernsarbeideres resonnering ved valg av hjelpetiltak. Studiens data er kvalitative og omfatter til sammen atten intervjuer med barnevernsarbeidere i 2015. Disse var ansatt ved tre mellomstore barneverntjenester i tre forskjellige fylker. Barnevernsarbeiderne ble rekruttert gjennom leder ved barneverntjenesten på bakgrunn av deres erfaring med å undersøke og beslutte hjelpetiltak i familier med sammensatte problemer. Barneverntjenestene hadde ulik organisering. Den ene tjenesten hadde inndelt oppfølgingen av barn og familie i ulike team, mens i to av tjenestene lå ansvaret med å følge opp barnet og familien til én og samme barnevernsarbeider.

Barnevernsarbeiderne ble intervjuet om deres erfaringer med og oppfatninger av deres egne vurderinger i saker de jobbet aktivt med. Utgangspunktet for samtalene var et ønske om mer kunnskap om hvordan barnevernansatte kommer frem til sine beslutninger om hjelpetiltak gjennom sine resonnementer. Intervjuene hadde en varighet på halvannen time. De ble tatt opp digitalt og deretter transkribert. Antall intervjuer ble vurdert som tilstrekkelig fordi det etter hvert ikke dukket opp nye temaer eller nye aspekter ved temaene fra gjennomførte intervjuer – det kom til et metningspunkt. Barnevernsarbeiderne fikk i forkant av intervjuene muntlig og skriftlig informasjon om deltakelsen i studien, og de samtykket skriftlig til å delta. De valgte selv ut sakene de ønsket å snakke om på bakgrunn av noen utvalgs-kriterier. I kriteriene inngikk det at de utvalgte sakene omfattet familier med mange belastninger og sammensatte problemer, i tillegg til at familiene hadde vært tilknyttet barneverntjenesten over en lengre periode. Barnevernsarbeiderne hadde selv innhentet og vurdert

informasjon om familien samt besluttet hjelpetiltak. De informerte familiene om deltakelse i studien og innhentet deres samtykke til å delta. Studien er tilrådd av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.¹⁰

Det innsamlede intervju materialet ble analysert gjennom en åpen tilnærming – inspirert av Grounded Theory (Glaser, 2010). Analysen tok utgangspunktet i barnevernsarbeiderens subjektive beskrivelse av sin forståelse og erfaring ved identifisering av tema og kategorier. Temaene var knyttet til beslutninger om frivillige hjelpetiltak. Formålet med analysen var å identifisere *hva* barnevernsarbeiderne snakket om, og *hvordan* de snakket om temaene. Det ble foretatt en fragmentering og en planmessig koding av hvert intervju, hvor meningsbærende ord og setninger ble identifisert ut fra hvordan informantene uttrykte seg (ibid.). I tillegg ble det foretatt en systematisk sammenligning av de kodete intervjuene. I forlengelsen av dette ble det foretatt en abstrahering og sammenfatning av uttrykkenes betydning (ibid.). Gjennom å benytte en induktiv analysestrategi fremkom begrepshypotesen *problemfragmentering* av barnevernsarbeidernes egne beskrivelser om hvordan de håndterte det de opplevde som utfordrende. Problemfragmentering omhandlet – slik barnevernsarbeiderne uttrykte det – deres håndtering av uforutsigbarhet relatert til fremvekst av nye og uventede problemer hos familiene i form av å dele inn problemene i «biter».

Resultater og diskusjon

«Bit» for «bit» – barnevernsarbeidernes problemfragmentering

Problemfragmentering handler om hvordan barnevernsarbeiderne forsøkte å håndtere uforutsigbarheten ved problemløsningen gjennom å dele inn problemene i mindre og fragmenterte problemområder. Temaet materialiserte seg som en følge av barnevernsarbeidernes beskrivelser av ulike «biter». F.eks. ble mors psykiske vansker kategorisert som «voksenbiten»: «(...) Sånn at den her voksenbiten, mors behandling, alt det som mor gjennomgår ... da er vi mer en observatør i forhold til mors håndtering av seg selv i det.» Eksempler på andre fragmenterte problemområder var «økonomibiten», «samspillbiten», «tilknytningsbiten», «fritidsaktivitetsbiten», «relasjonsbiten», «den-fysiske-biten», «psykiatribiten» og «rusbiten».

Rent analytisk kan det å dele problemene inn i mer avgrensede problemområder, slik det beskrives av barnevernsarbeiderne i studien, fremstå som fornuftig. Det er først under problemløsningen at en slik oppdeling kan vise seg utfordrende, siden løsningen på sosiale problemer synes å ligge i selve prosessen, som dermed krever en mer helhetlig tilnærming (Fauske mfl., 2017). En typisk oppdeling av problemområder i studien kunne være at en barnevernsarbeider uttrykte bekymring over at en familie hadde dårlig råd og lav standard på familiens bolig. Andre bekymringer kunne handle om samspill og at familiens barn hadde færre opplevelser og materielle ting sammenlignet med det som ble referert til som det *normale* hos jevnaldrende barn. Samtidig hevdet barnevernsarbeiderne at det ikke var barneverntjenestens oppgave å løse utfordringer med økonomi og bolig, men at slike problemområder tilfalt Nav. De var således opptatt av å knytte problemområdene til ulike organisatoriske tjenestoområder og derav definere problemet som innenfor eller utenfor deres eget oppgavefelt. En slik oppdeling av behov, hvor hvert behov håndteres separat, tilsier en oppfatning om lineær årsakssammenheng (Hood, 2012). Behovene ble forstått som ulike *problemkategorier* av behov: utdanning, omsorg, forsørgelse mv. Tilsvarende ble *løsningskategoriene* delt inn i spesialistområder som lærevansker, språkvansker, tilknytningsvans-

10. Endret til Norsk senter for forskningsdata 01.03.16.

ker, reguleringsvansker, prioriteringsvansker mv. Med dette fikk hvert problemområde det som Hood (2012, 2014) omtaler som «korresponderende profesjonsutøvere» som familiene kunne henvises til: PPT, BUP, Nav mv.

Hos barneverntjenesten var det i første rekke *relasjonen* mellom foreldre og barn, og i særlig grad foreldrenes evne til å *regulere* barnet, som var gjenstand for tjenestens fokus; «(...) jeg tenker at det her handler om grensesetting», «(...) Hensikten, det er å gi mor litt mer strategier i forhold til, det handler om grensetting da», «(...) tema har jo vært grensesetting egentlig», «(...) god omsorg kan komme av at man på en måte setter tydelige grenser og tar ansvar». Foreldrenes evne til å sette grenser for barnet ble vurdert som mangelfulle – uten at løsningen ble sett i sammenheng med andre problemområder som f.eks. økonomi eller bolig. I ni av ti tilfeller utgjorde familiens tiltak hos barneverntjenesten råd- og veiledning. Tiltaket ble i noen sammenhenger benyttet som en slags foretrukken «universell» løsning: «(...) For når en ikke vet hvilke tiltak en skal sette inn, så kan man sette inn og gi veiledning.» Samtidig ble en slik omfattende bruk av veiledningstiltak problematisert både med hensyn til at veiledningen av tidsmessige årsaker ofte ble ustrukturert, og at det ble satt spørsmålstegn ved kvaliteten på tiltakets innhold: «(...) Så kan vi si at vi har prøvd, på papiret, er det gjennomført sånn og sånn. Men kvaliteten på det det er ikke alltid like godt, altså.»

Når barnevernsarbeiderne beskrev problemløsningsprosessen som utfordrende, knyttet de dette først og fremst til interaksjonen med mange involverte parter med ulik forståelse og ulike forventninger. De la også stor vekt på at det var utfordrende at det stadig oppstod nye og uventede problemer som de ikke så komme: «(...) det oppstår på nytt og på nytt og på nytt og på nytt og nye ting hele tiden». Det virket forstyrrende på problemløsningsprosessen at relasjonsproblemer i praksis viste seg å være knyttet til andre problemområder enn det som barneverntjenesten hadde utpekt som gjenstand for tiltak. Problemer med økonomi, bolig, psykisk helse og familienettverk mv. syntes å ha forgreininger inn i kjernefamiliens relasjonelle forhold. Disse påvirket dermed problemløsningsprosessen rundt det relasjonelle forholdet mellom foreldre og barn, selv om denne i utgangspunktet var blitt «skjermet» fra de andre problemområdene.

Barneverntjenesten som organisasjon i lys av sentrale egenskaper ved et komplekst adaptivt system

Egenskapene som beskriver kompleks interagering, er kanskje ikke det første man forbinder med barneverntjenesten – noe det kan være flere grunner til. Én mulig forklaring kan være at beskrivelsen av barneverntjenesten ofte tar utgangspunkt i kommunens lovhjemlede plikt til en egen tjeneste for å utføre arbeidet etter barnevernsloven.¹¹ Tjenesten beskrives dermed i henhold til faseinddelte sakbehandlingsregler. I tillegg til regelverket defineres tjenesten gjennom behovet for kompetanse og målsetning om *rett hjelp til rett tid*. Denne formen for systembeskrivelse gjør at barneverntjenesten fremstår som nokså forutsigbar. I det følgende utfordres en slik systemforståelse.

Barneverntjenesten som system er knyttet til mange ulike aktører i form av både formelle og uformelle nettverk bestående av foreldre, barn, samarbeidspartnere, faginstanser og overordnede myndigheter. Disse påvirker hverandre, men fordi prosessene er uforutsigbare i sin form, er det ikke mulig for en barnevernsarbeider å forutsi hvilke mønstre som fremtrer gjennom responser fra familien og andre som de interagerer med. På bakgrunn av at det foregår en slik omfattende intern interaksjon, bør barneverntjenesten derfor i større

11. Se f.eks. beskrivelse av den kommunale barneverntjenesten som organisasjon og system hos Barne- og familiedepartementet, Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, Fylkesmannen og Helsetilsynet.

grad ses som en prosess mer enn som et objekt. Grunnen til dette er at barneverntjenesten i større grad defineres av interaksjonene mellom individene enn av individene selv. Den tradisjonelle systemforståelsen anerkjenner i liten grad dynamikken og kompleksiteten i relasjonene mellom menneskene som inngår i organisasjonen (Aasen & Amundsen, 2011). Fordi sosiale prosesser vanskelig lar seg representere som et organisasjonsobjekt, argumenterer vi i artikkelen for at det kan være hensiktsmessig å forstå barneverntjenesten som et komplekst adaptivt system. I det følgende diskuterer vi derfor barneverntjenestens sosiale prosesser i lys av noen karakteristiske egenskaper ved slike systemer: *selvorganisering*, *ikke-linearitet* – *herunder fremvoksende problemer* – og *paradoksalt dynamikk* (Prigogine, 1987; Stacey, 2008; Aasen & Amundsen, 2011). Uforutsigbarhet, usikkerhet og ustabilitet omtales også fordi disse implikasjonene av egenskapene ved komplekse adaptive systemer (Hood, 2018) har stor relevans ved analogitenkningen til barneverntjenesten.

Barneverntjenestens indre relateringsmekanisme – en form for selvorganisering?

Som tidligere nevnt antar man i den tradisjonelle systemforståelsen at reglene for samspill og kunnskap overføres direkte fra systemnivå til individnivå. I barneverntjenesten er det imidlertid mange individuelle aktører som både samspiller og påvirker hverandre på forskjellige nivåer. Påvirkningen er sjeldent forutsigbar, og den korresponderer heller ikke nødvendigvis med de regler og kunnskap som barnevernsarbeideren besitter (ibid.). Uavhengig av størrelsen på barneverntjenesten er det imidlertid *hvordan* barnevernsarbeidere, familier og samarbeidspartnere – og alle de ulike nettverkene som disse inngår i – til enhver tid velger å forholde seg til hverandre som definerer organisasjonen. Selvorganiseringen skjer gjennom barnevernsarbeidernes, familienes mv. atferd som følge av informasjonen de selv har fra før og informasjon som blir delt under samhandlingen. Det er i selve samspillet – mellom barnevernsarbeider, mor og psykolog mv. – at reglene for hva som kan sies og hvordan ting bør gjøres, blir til. Kompleksitet, her i barneverntjenesten, handler dermed i stor grad om relasjoner og i mindre grad om en hierarkisk overføring av regler og kunnskap fra et overordnet til et underordnet systemnivå (Aasen & Amundsen, 2011). Dette underbygges også av annen forskning hvor det har fremkommet at interne kunnskapskilder blir vurdert som viktigere enn ytre forhold i barneverntjenesten (Heggen & Dahl, 2017).¹²

Til tross for at selvorganisering ikke kan erfares eller lar seg observere, påvirkes likevel systemet – i det den refererer til mekanismen som ligger bak det som skjer (Hood, 2012). Barnevernsarbeideren vil derfor ikke være i stand til å identifisere *hvilke* mekanismer som igangsettes i foreldreveiledningen, men vil likevel kunne fange opp bevegelser hos familien. Siden familiene har ulike sårbarhets- og beskyttelsesfaktorer, og de inngår i særegne dynamiske forhold til menneskene rundt seg, vil familiens problemer alltid være unike. Barneverntjenestens forståelse av familiene skapes i meningsdannelsen – gjennom det Bernt (2009, s. 10) omtaler som «kommunikativt fellesskap». Meningsdannelsen er et resultat av hvordan språket benyttes i samtaler om «hvem som er gode nok foreldre», «hva som er viktig for barns utvikling» mv. I utviklingen av et slikt språklig fellesskap vil elementene i meningsdannelsen innenfor et komplekst adaptivt system søke i retning av både *stabilitet* og *ustabilitet*. Det er mellom disse to motsetningsfylte tilstandene at organisasjonens utvikling har størst potensiale (Johannessen, 2002). Den mest kraftfulle påvirkningen på tanker og handlinger ligger med andre ord i meningsbrytningene.

12. F.eks. ble *interne* forhold benevnt som familien, egenerfaring og kollegaer, mens de *ytre* ble tilskrevet forhold som styringsdokumenter og tilsynsrapporter.

I den selvorganiserende interaksjonen i barneverntjenesten kan det også ha betydning at samspillet er selvrefererende. Det innebærer at både barnevernarbeideren og foreldrene forholder seg til sine egne regler i interaksjonen. Tilsvarende gjelder for andre som interagerer med barneverntjenesten. Etter hvert tilpasser alle seg i en viss grad til hverandres regler (Aasen & Amundsen, 2011). Variasjonen i hva som til syvende og sist blir det gjeldende mønster i den enkelte barnevernssak, genereres av *hvordan* barnevernsarbeider, far, psykolog, kontaktlærer mv. både påvirker de andre, og hvordan de selv blir påvirket. Mønstrene for påvirkning er imidlertid vanskelig å forutsi – som sannsynlig kan tilskrives at de er *uforutsigbare* i hvordan de selvorganiseres (Prigogine, 1987; Stacey, 2008). Teigen (2017) mener at en viktig grunn til uforutsigbarhet kan være at individene ikke utelukkende handler ut fra vane, men at de også responderer impulsivt ut fra tilbakemeldingene de får fra andre. Det er likevel et sentralt poeng at selv om påvirkningen først og fremst foregår på innsiden av barneverntjenesten, forholder også organisasjonen seg til en ytre kontekst. Forskjellen på de to nevnte perspektivene handler om hvorvidt man ut ifra en tradisjonell forståelse tenker at individenes responser og handlemåter kan styres, eller om man ut ifra en kompleksitetsforståelse tenker at de ytre forholdenes påvirkningskraft ligger i å være tilretteleggende eller begrensende for det indre samspillet i barneverntjenesten.

Barneverntjenestens fremvoksende problemer – en form for ikke-linearitet?

Tiltak som settes inn overfor familiene i barnevernet, har i mange tilfeller ikke den nødvendige ønskede effekt (Backe-Hansen, Madsen, Kristofersen & Hvinden, 2014). I lys av et kompleksitetsperspektiv er det påregnelig at resultatet ikke alltid følger av tiltak man setter inn overfor et enkelt problem (Sturmborg & Martin, 2013). I studien fremhever barnevernsarbeiderne hvordan både små og perifere problemer hos familien kunne påvirke hverandre med konsekvenser for resultatet – uten at dette lot seg predikere. Tiltak som varierer i styrke og intensitet samt fører til ulike typer resultat, indikerer et forhold mellom årsak og virkning som er ikke-lineært (Stacey, 2007, referert i Aasen & Amundsen, 2011). Det kan dermed tyde på at barneverntjenesten forholder seg til *ikke-linearitet* i tiltaksarbeidet.

De ikke-lineære egenskapene ved barneverntjenesten kom bl.a. til uttrykk ved at de ulike problemområdene påvirket helheten på uforutsigbare måter, samt gjennom at de selv dannet nye og uventede problemer, såkalte *fremvoksende problemer*. Dynamikken og kompleksiteten i relasjonene bidro som forstyrrende elementer; et vedvarende sykdomsforløp hos mor dannet nye problemer hos både mor og barna i form av psykisk belastning som følge av redusert inntektsgrunnlag. Hvordan resultatet av påvirkningen ble oppfattet eller respondert på av familiemedlemmer, samarbeidspartnere og andre i nettverket, var ikke gitt på forhånd. Ifølge Rittel og Webber (1973) er det et sentralt poeng at sosiale problemer har en sammenvevd opplevelsesside – noe som vanskeliggjør å forutse andre menneskers respons når denne er selvrefererende og man ikke er kjent med reglene, normene eller verdiene som disse bygger på. Skiftende kontekstuelle forhold og uforutsigbare mellommenneskelige relasjoner er også elementer som bidrar til å begrense barneverntjenestens mulighet til å oppdage og beskrive årsakssammenhenger (Head, 2008).

De selvmotsigende aspektene ved barneverntjenestens premisser – former for paradokser?

Det er flere selvmotsigende aspekter knyttet til barneverntjenestens premisser. For det første uttrykker barnevernsarbeiderne i studien at de opplever uforutsigbarheten som både ubehagelig og vanskelig å forholde seg til. Den manglende kontrollen og muligheten til å predikere fremvekst av problemer og resultatet av tiltakene står i motsetning til politikernes tro på at resultatet av et tiltak eller policy kan forutses, og at organisasjonen kan kontrollere dette selv

(Devaney & Spratt, 2009). Teigland (2018) påpeker at det paradoksalt nok synes å være liten aksept for usikkerhet ved profesjonsutøveres beslutninger. Jo mer uforutsigbarhet, desto større forventninger synes det å stilles til graden av sikkerhet hos profesjonsutøverens analyser og vurderinger (Hood, 2014).

Et annet eksempel er det stadige kravet til kunnskapsbaserte tiltak. Det kan sies å være et paradoks at barnevernet forutsettes å benytte kunnskapsbaserte hjelpetiltak (NOU 2016: 16) når disse finnes i svært begrenset omfang (Christiansen mfl., 2015; Fauske mfl., 2017). Barneverntjenestens største paradoks er likevel mest sannsynlig at den ikke kan avstå fra å hjelpe en familie, samtidig som det fremstår som både faglig og etisk betenkelig å la en familie gjennomgå tiltak som man ikke vet om virker, eller hvor familien – gjennom hjelpetiltak – står i fare for å kunne påføres ytterligere belastninger.

Utgjør kompleksitetsteori en hensiktsmessig alternativ forståelsesramme for barneverntjenesten?

Tidligere tenkte man at kompleksiteten lot seg redusere gjennom en oppdeling av problemet, slik som beskrevet av barnevernsarbeiderne i studien. Fauske, Lichtwarck, Bennin og Buer (2016) peker på at det er en illusjon at komplekse problemer kan reduseres til delproblemer som kan løses hver for seg. De hevder at delproblemene er sammenvevde, og at disse derfor influerer hverandre. Fragmentering vil følgelig ikke i seg selv redusere uforutsigbarhet. Det å skille det enkelte problem fra hverandre i «biter» fører med andre ord ikke til at problemet reduseres, men at man i stedet mister verdifull informasjon om helheten (Cilliers, 2013).

Det er likevel ikke uvanlig å benytte lineære problemløsningsstrategier til å forstå komplekse fenomener (Conklin, 2006). Én forklaring på at problemene underlegges en lineær form, kan være individets behov for å finne mening og forutsigbarhet i situasjonen gjennom å se etter mønstre som gjentar seg (Stevens & Cox, 2008). For i utgangspunktet danner også komplekse adaptive systemer et visst mønster – forskjellen er at disse mønstrene kun angir retning og dermed ikke indikerer et bestemt resultat. Dette skyldes at de ulike komponentene er dynamiske som følge av selvorganiseringen, noe barnevernsarbeiderne påpeker gjennom sin frustrasjon over at det skjer nye ting hele tiden uten at de klarer å forutse hva som kommer til å skje, eller klarer å påvirke dette gjennom iverksatte tiltak. Kompleksitetsteorien bidrar i så måte til å synliggjøre hvilke begrensninger som kompleksiteten representerer med hensyn til å forstå årsakssammenhenger, predikere utvikling og kontrollere endringer i barneverntjenesten utenfra (Hood, 2014). Den rasjonelle modellen, derimot, er best egnet der hvor tjenesten kan iverksette tiltak med forventninger om et bestemt konkret resultat (Johannessen, 2002). Det er først og fremst dette som gjør den rasjonelle modellen lite egnet som problemløsningsmodell for en tjeneste med egenskapene til et komplekst adaptivt system – og som kan tilsa at kompleksitetsteori vil være en alternativ hensiktsmessig forståelsesramme.

Konklusjon

Kompleksitetsteori kan gi oss en forståelse som skiller seg fra annen etablert systemtenkning (Fish & Hardy, 2015). Å forstå barneverntjenesten som et komplekst adaptivt system kan bidra til større innsikt i hvorfor det ikke synes å være en tydelig sammenheng mellom gjennomførte styringstiltak rettet mot barneverntjenesten og kunnskapen som vi har om tjenestens utvikling. Dette kan bl.a. handle om hvorfor kriterier og målestokker ikke blir realisert slik de var tenkt og beskrevet, eller hvorfor resultatet blir annerledes enn det som var planen

(Stacey, 2008). Forventningene til resultatet bør være forenlig med hva som kan utrettes, og hvilke mål som det er mulig å oppnå (Rittel & Webber, 1973). Teoriens styrke ligger derfor i at den tilfører et syn på hvilke begrensninger som barneverntjenesten som system representerer ved løsning av sosiale problemer. Det gjelder bl.a. mulighet til å angi årsakssammenhenger, predikere utvikling og kontrollere endringer i barneverntjenesten (Hood, 2014). Aspektet er viktig med tanke på hvilke forventninger det er betimelig å ha til resultater fra utenfrastyring av tjenestens arbeid med sosiale problemer. Men til tross for at barneverntjenesten i form av et komplekst system ikke kan kontrolleres eller styres, vil den likevel kunne påvirkes både innenfra og utenfra. Stacey (1996) har hevdet at selvorganiserende systemer kan påvirkes både gjennom graden av informasjonsflyt, antall relasjoner samt graden av ulikhet og variasjon mellom organisasjonens medlemmer. I praksis kan dette handle om å tenke i alternative utviklingsbaner basert på ulike scenario og ut fra flere faglige og verdimessige perspektiver (Fish & Hardy, 2015; Munro mfl., 2016).¹³

Litteratur

- Antonsen, L.P. (2019). Hva kompleksitetsteori kan lære oss om sykdom og organisering. *Tidsskriftet Den Norske Legeforening*, 139, 138–140. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.18.0724>
- Axelrod, R. & Cohen, M.D. (2001). *Harnessing complexity: Organizational implications of a scientific frontier*. New York: Basic Books.
- Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristofersen, L.B. & Hvinden, B. (2014). *Barnevern i Norge 1990–2010: En longitudinell studie*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Barne-, likestillings- og Inkluderingsdepartementet (2013). *Endringer i barnevernloven* (Prop. 106 L (2012–2013)). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-106-l-20122013/id720934/>
- Barne- og likestillingsdepartementet (2016). *Rundskriv Q-0982 Retningslinjer om hjelpetiltak, jf. barnevernloven § 4-4*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/retningslinjer-om-hjelpetiltak-jf.-barnevernloven-4-4/id2482116/>
- Barne- og likestillingsdepartementet (2017). *Endringer i barnevernloven mv. Bedre rettssikkerhet for barn og foreldre*. (Prop. 169L (2016–2017)). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-169-l-20162017/id2568801/?ch=1>
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2017). *Saksbehandlingsrundskrivet: Barneverntjenesten*. <https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/saksbehandlingsrundskrivet/>
- Barnevernloven (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100).
- Bernt, J.F. (2009). Det juridiske fortolkningsfellesskap som referanseramme for avgjørelse av juridiske tvilsspørsmål. I H. Aune, O.K. Fauchald, K. Lilleholt & D. Michaelsen (red.), *Arbeid og rett. Festskrift til Henning Jakhellns 70-års dag* (s. 1–13). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K.J., Aarland, K., & Backe-Hansen, E. (2015). *Forskningkunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Bergen: Uni Research Helse.
- Christiansen, Ø. & Kojan, B. (2016). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Cilliers, P. (2013). Understanding complex systems. I J. P. Sturmborg & C.M. Martin (red.), *Handbook of systems and complexity in health* (s. 1–17). New York: Springer Science+Media. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-4998-0_1
- Conklin, J. (2006). *Wicked problems & social complexity*. San Francisco, CA: CogNexus Institute. <http://cognexusgroup.com/wp-content/uploads/2013/03/wickedproblems.pdf>

13. Forfatterne ønsker å takke Bjørn Lichtwarck og anonym fagfelle for verdifulle innspill til artikkelen.

- Devaney, J. & Spratt, T. (2009). Child abuse as a complex and wicked problem: Reflecting on policy developments in the United Kingdom in working with children and families with multiple problems. *Children & Youth Services Review*, 31(6), 635–641. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2008.12.003>
- Fauske, H., Kvaran, I. & Lichtwarck, W. (2017). Hjelpetiltak i barnevernet. Komplekse problemer og usikre virkninger. *Fontene forskning*, 10(2), 45–58.
- Fauske, H., Lichtwarck, W., Bennin, C. & Buer, B.A. (2016). Tverrfaglig samarbeid i barnevernets beslutningsprosess. I Ø. Christiansen & B. Kojan (s. 178–194). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fish, S. & Hardy, M. (2015). Complex issues, complex solutions. Applying complexity theory in social work practice. *Nordic Social Work Research*, 5:sup1, 98–114. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2015.1065902>
- Gillingham, P. (2011). Decision-making tools and the development of expertise in child protection practitioners: are we «just breeding workers who are good at ticking boxes»? *Child & Family Social Work*, 16(4), 412–421. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2011.00756.x>
- Glaser, B. (2010). *Att göra grundad teori. Problem, frågor och diskussion*. Växjö: Thuleducare.
- Gümüşcü, A., Nygren, L. & Khoo, E. (2018). Social work and the management of complexity in Swedish welfare services. *Nordic Social Work Research*, 1–13. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2018.1542336>
- Head, B. W. (2008). Wicked problems in public policy. *Public policy* 3(2), 101–118. <https://search.informit.com.au/documentSummary;dn=662880306504754;res=IELFSC>
- Heggen, K. & Dahl, S.L. (2017). Barnevernets kunnskapsgrunnlag. *Fontene forskning* 10(1), 70–83.
- Helm, D. (2011). Judgements or assumptions? The role of analysis in assessing children and young people's needs. *British Journal of Social Work*, 41(5), 894–911. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcr096>
- Helsetilsynet (2012). *Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern – undersøkelse og evaluering*. https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2012/helsetilsynetrapport2_2012.pdf
- Helsetilsynet (2017). *Bekymring i skuffen: Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2015 og 2016 med barnevernets arbeid med meldinger og tilbakemelding til den som har meldt*. https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2017/helsetilsynetrapport1_2017.pdf
- Helsetilsynet (2019). *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernssaker*. https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2019/helsetilsynet_rapport_unummerert_gjennomgang_106_barnevernsaker.pdf
- Hood, R. (2012). A critical realist model of complexity for interprofessional working. *Journal of interprofessional care*, 26(1), 6–12. <https://doi.org/10.3109/13561820.2011.598640>
- Hood, R. (2014). Complexity and integrated working in children's services. *British Journal of Social Work*, 44(1), 27–43. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcs091>
- Hood, R. (2018). *Complexity in social work*. Los Angeles, CA: Sage Publications.
- Jansen, A. (2017). «It's so complex!»: Understanding the challenges of child protection work as experienced by newly graduated professionals. *The British Journal of Social Work*, 48(6), 1524–1540. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx127>.
- Johannessen, S. (2002). Å skape orden i kaos: ledelse og utvikling i en kompleks verden. *MAGMA. Econas tidsskrift for økonomi og ledelse* (1/2002).
- Lichtwarck, B. (2019). *The development and evaluation of TIME – Targeted Interdisciplinary Model for treatment and Evaluation of neuropsychiatric symptoms* (Doktoravhandling). Oslo: Universitetet i Oslo.
- Mitchell, M. (2009). *Complexity: A guided tour*. Oxford: Oxford University Press.

- Munro, E. (2018). Decision-making under uncertainty in child protection: Creating a just and learning culture. *Child & Family Social Work*, 24(1), 123–130. <https://doi.org/10.1111/cfs.12589>
- Munro, E., Cartwright, N., Hardie, J. & Montushi, E. (2016). *Improving child safety: deliberation, judgement and empirical research* (CHESS working paper). Durham: Centre for Humanities Engaging Science and Society. https://www.dur.ac.uk/resources/chess/ONLINE_Improvingchildsafety-15_2_17-FINAL.pdf
- Nordahl, D., Ilstad, K.L.K. & Siebler, F. (2011). Bedrer ubevisst tenkning kvaliteten på komplekse beslutninger? *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 48(7), 626–631.
- NOU 2009: 08 (2009). *Kompetanseutvikling i barnevernet. Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2009-08/id558007/>
- NOU 2012: 05 (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling – ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-5/id671400/?ch=1>
- NOU 2016: 16 (2016). *Ny barnevernslov. Sikring av barns rettigheter til omsorg og beskyttelse*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-16/id2512881/?ch=1>
- Prigogine, I. (1987). Exploring complexity. *European Journal of Operational Research*, 30(2), 97–103. [https://doi.org/10.1016/0377-2217\(87\)90085-3](https://doi.org/10.1016/0377-2217(87)90085-3)
- Riksrevisjonen (2012). *Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale barnevernet og bruken av statlige virkemidler*. https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/dokumentserien/2011-2012/dokumentbase_3_15_2011_2012.pdf
- Rittel, H.W.J & Webber, M.M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning, *Policy Sciences*, 4(2), 155–169. <https://doi.org/10.1007/BF01405730>
- Sanger, M. & Giddings, M.M. (2012). A simple approach to complexity theory. *Journal of Social Work Education*, 48(2), 369–376. <https://doi.org/10.5175/JSWE.2012.201000025>
- Stacey, R.D. (1996). *The space for creativity in an organization: Complexity and creativity in organizations*. San Francisco: Berrett-Koehler Publisher.
- Stacey, R.D. (2008). *Hvordan kunnskap vokser frem. Et kompleksitetsperspektiv på læring og kunnskapsutvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Stevens, I. & Cox, P. (2008). Complexity theory: Developing new understandings of child protection in field settings and residential childcare. *British Journal of Social Work*, 37(7), s. 1320–1336. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcm052>
- Stevens, I. & Hassett, P. (2007). Applying complexity theory to risk in child protection practice. *Childhood*, 14(1), 128–144. <https://doi.org/10.1177/0907568207072535>
- Sturmberg, J.P. & Martin, C.M. (2013). Complexity in health: An introduction. I J.P. Sturmberg & C.M. Martin (red.), *Handbook of Systems and complexity in Health* (s. 1–17). New York: Springer Science+Media. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-4998-0_1
- Svendsen, I.M.L. (2015). «Der er faresignaler her...»: Om ret og heuristik i det almindelige kommunale tilsyn med børn og unge (Doktoravhandling). Roskilde: Roskilde universitet.
- Teigen, K.H. (2017). *Terningen er rund: Bedømmelsespsykologi i tretten kapitler*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Teigland, E. (2018). Beslutninger under usikkerhet. *Tidsskriftet Den Norske Legeforening*, 138, 154–154. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.17.0488>
- Wilkinson, A., Kupers, R. & Mangalagu, D. (2013). How plausibility-based scenario practices are grappling with complexity to appreciate and address 21st century challenges. *Technological Forecasting & Social Change*, (80)4, 699–710. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.17.048>
- Aasen, T.M. & Amundsen, O. (2011). *Innovasjon som kollektiv prestasjon*. Oslo: Gyldendal Akademisk.